

EL PAPER DE L'ESGLÉSIA
DEL PAÍS BASC
EN LA PACIFICACIÓ
D'EUSKADI

JUAN MARÍA URIARTE

QUADERNS

EL PAPER DE L'ESGLÉSIA
DEL PAÍS BASC
EN LA PACIFICACIÓ
D'EUSKADI

JUAN M. URIARTE

FUNDACIÓ JOAN MARAGALL

Juan María Uriarte Goyricelaya (Fruniz, Biscaia, 1933) és llicenciat en teologia per la Universidad Pontificia de Comillas i en psicologia per la Universitat de Lovaina, i màster en psicologia profunda i religiosa en l'institut A.M.A.R. de París. És professor de psicologia en la Facultad de Teología de Deusto i professor convidat de psicologia sexual en la Universidad Pontificia de Salamanca. Entre les seves obres destaquen *Esperanza, misericordia, fidelidad* (1996), *Ministerio presbiteral y espiritualidad* (1999), *La fe, ¿fuente de salud o de enfermedad?* (2001) i *Seguidores y testigos* (2003). En 1993 va ser escollit president de la Comissió Episcopal del Clergat, i en 1999, membre del Comitè Executiu i de la Comissió Permanent de la Conferència Episcopal Espanyola. Va ser nomenat bisbe de Zamora en 1991 i des de 2000 és bisbe de Sant Sebastià.

Primera edició: gener del 2007

© Juan María Uriarte Goyricelaya

Traducció: Joan Ordi i Fernández

Edició: Isidre Ferré

Fundació Joan Maragall (Cristianisme i Cultura)

València, 244, 2n – 08007 Barcelona

© Editorial Claret, s.a.u.

Roger de Llúria, 5 - 08010 Barcelona

Imprès a Policrom

ISBN: 978-84-8297-995-3

Dipòsit legal: B. 55.141-2006

ÍNDIX

Introducció	5
1. Sostenir l'esperança del poble	6
1.1. Una esperança «provada» i «ferida»	6
1.2. És necessari esperar	7
1.3. La intervenció de l'Església	8
2. Oferir criteris ètics	8
2.1. Els drets humans de les persones	9
2.2. Els drets dels pobles	10
2.3. L'ètica de la pau	11
3. Realitzar accions i gestos pacíficadors	12
3.1. És propi de la missió de l'Església	12
3.2. Alguns gestos i accions	13
4. Educar per a la pau	14
4.1. La necessitat i les possibilitats	14
4.2. Les tasques de l'educació per a la pau	15
4.2.1. Humanitzar la càrrega passional de les opcions polítics mitjançant el pensament crític	15
4.2.2. Educar els nostres sentiments	16
4.2.3. Il·luminar i enfortir la nostra sensibilitat ètica	17

4.2.4. Promoure actituds i comportaments pacífics i pacificadors	17
4.3. L'Església del País Basc i l'educació per a la pau	18
5. Promoure la reconciliació interpersonal i social	19
5.1. Les resistències a la reconciliació	19
5.2. El concepte de reconciliació i la seva relació amb la veritat, la justícia i el perdó	20
5.3. L'aportació del missatge cristià	22
5.4. El quefer de l'Església	22
6. Pregar per la pau	23
6.1. El significat de la pregària per la pau	23
6.2. Els efectes de la pregària per la pau	24
6.3. La pregària per la pau en l'Església del País Basc	25
Conclusió: optar per la pau	25

INTRODUCCIÓ*

Tota la tasca de l'Església del País Basc a favor de la pau s'inspira en una convicció formulada autoritzadament en el *Compendi de la Doctrina Social de l'Església*: «La promoció de la pau en el món és part integrant de la missió de l'Església» (núm. 561); «L'acció per la pau mai no està separada de l'anunci de l'Evangeli, que és, ben cert, la Bona Nova de la pau» (núm. 493).

El tema que ens ocupa admet diversos enfocaments. Un primer enfocament consisteix a il·luminar el concepte mateix de la pau i la seva construcció des de la Bíblia, la reflexió teològica, les aportacions de les ciències humanes i l'experiència acumulada; no serà pas aquest el camí que jo seguiré. Un segon enfocament recull alguna dimensió fonamental de la pau o algun vector important de la pacificació (per exemple, l'educació per a la pau o la reconciliació); tampoc no tinc la intenció d'endinsar-me en aquesta via. He optat per un camí que perdrà en profunditat, però que ens durà a una visió més global i alhora a una òptica més operativa: abordaré, en un nombre igual d'apartats, sis grans tasques orientades vers la pacificació. En cadascun d'ells exposaré el perquè i el contingut de la intervenció eclesial.

La trilogia *pacificar-normalitzar-reconciliar* és, segons el sentir de molts, la triple tasca capital que espera la nostra societat. En termes molt genèrics, la pacificació implica la fi definitiva del terrorisme i de la violència; la normalització comporta l'acord sobre el futur marc juridicopolític de la nostra societat; i la reconciliació al·ludeix a la recuperació d'una convivència basada en el respecte i en l'acceptació mútua de persones i de grups fins ara enfrontats. L'Església en el País Basc s'interessa per aquestes tres dimensions, que no cal confondre, però que, de fet, tampoc es poden separar del tot. Pel que fa a la normalització, es remet a formular uns criteris i unes actituds ètiques extrets del Pensament Social Cristià o coherents amb aquest, adduits des de l'òptica de la pau. La pacificació ocupa una atenció eclesial més central. La desaparició d'ETA n'és una peça clau, absolutament necessària; però

* Lliçó inaugural del curs 2006-2007 de la Fundació Joan Maragall, pronunciada el 5 d'octubre de 2006 en el Seminari Conciliar de Barcelona.

la pau és més àmplia. Entre les dimensions que hi estan incloses, la nostra Església posa el seu accent especial en la reconciliació. És evident que en els tres nivells, i dintre del seu àmbit, no alimenta la més petita pretensió d'exclusivitat o d'hegemonia, sinó que vol contribuir-hi i col·laborar-hi.

És sobrer dir, en fi, que en aquest article parlo exclusivament en nom meu, no pas en nom dels bisbes del País Basc. Per consegüent, sóc l'únic responsable de la seva òptica i de les seves apreciacions.

I. SOSTENIR L'ESPERANÇA DEL POBLE

1.1. *Una esperança «provada» i «ferida»*

L'absència d'atemptats mortals des de l'any 2003* i l'anomenada *Declaració d'Anoeta* van suscitar una expectativa de pau més o menys cautelosa en un percentatge sensible de ciutadans del País Basc. L'«alto el foc» anunciat per ETA el 22 de març de 2006 va reforçar aquesta expectativa en una proporció molt majoritària. Una nova primavera d'esperança es feia sentir en l'atmosfera social. El sí de la majoria del Parlament espanyol al diàleg del Govern amb ETA, dintre de certes coordenades, va prolongar aquesta primavera. Per a molts creients van ser especialment reconfortadores les paraules de Benet XVI del 5 d'abril de 2006: «Us invito a pregar perquè, per intercessió de sant Francesc Xavier, tothom intensifiqui els seus esforços per consolidar els horitzons de pau que semblen obrir-se en el País Basc i a tot Espanya, i a superar els obstacles que es puguin presentar al llarg d'aquest camí.»

Després de la il·lusió primaveral, no ha trigat gaire a arribar el tòrrid estiu. Als sis mesos de l'«alto el foc», l'esquerra *abertzale* mostra el seu malestar davant de la cadena de decisions judicials, prohibicions de trobades, detencions policials i declaracions taxatives de responsables del Govern d'Espanya, que, al seu parer, delaten que Madrid pretén «una rendició d'ETA a terminis» i alimenta un esquema negociador de «pau per presos». Per la seva banda, el Govern insisteix a mantenir inalterada la Llei de Partits, origen de la il·legalització de Batasuna; difereix les mesures penitenciàries encaminades a humanitzar la situació dels presos i a rebaixar la tensió social;

* Tal com s'indica en la nota anterior, aquest text és una lliçó inaugural llegida el 6 d'octubre del 2006. Lamentablement el 30 de desembre hi va haver un atemptat mortal reivindicat per ETA. Considerem, però, que el text manté tota la seva vigència. (*N. de l'E.*)

sosté fermament que la sol·licitud de legalització de l'esquerra *abertzale* i la consegüent presentació d'uns estatuts que optin netament per atènyer-se a unes vies exclusivament pacífiques i democràtiques són condició necessària perquè pugui seure a la Taula de Partits; reprova inequívocament la violència al carrer com a incompatible amb l'avenç del «procés de pau», i manté una actitud pública oposada al dret d'autodeterminació del poble basc.

Aquest nodrit intercanvi de greuges i confrontacions alimenta en una minoria gens menyspreable de ciutadans bascos la seva convicció ja endurida que el camí iniciat pel Govern no és pas el camí de la pau i, per suposat, no és pas «el seu». Mentrestant, es van alternant breus «espais interglaciars» en què unes paraules, un gest o una reunió celebrada o promesa refresquen les esperances esblanqueïdes.

És probable que aquests desacords tinguin una dimensió real i una dimensió més *escènica*. Tanmateix, una gran part del poble que anhela ardentment la pau i observa tots aquests fenòmens se sent desconcertada i sotmesa als vaivens entre l'optimisme i el pessimisme, en la mesura que les impressions del moment siguin refrescants o preocupants. Les darreres setmanes han ofert una imatge de «bloqueig del procés» i han entenebrit el panorama. Subsisteix, no gensmenys, un radical d'esperança tenaç que necessita una alenada. No es pot pas dir que aquell poble estigui desmoralitzat, però sí que està necessitat d'un suplement d'esperança que el prepari per a fer front encara a futurs moments difícils en el camí cap a la pau.

1.2. *És necessari esperar*

L'esperança és un actiu necessari per a resoldre els grans problemes. Quan resta viva, és capaç d'aconseguir gairebé l'impossible. Quan es troba molt minvada, paralitza les energies socials a causa de l'abatiment i la passivitat. Un poble sense esperança és com un avet al qual les glaçades han cremat la guia, la punta de creixement.

L'esperança és un tresor preciós i alhora delicat. Seria demolidora per a aquella societat una nova decepció. Ningú no té dret a jugar amb un capital tan noble i tan necessari. La nostra comunitat humana necessita que els diferents actors dels quals depèn la pau li ofereixin motius per a continuar esperant. Un d'aquests actors és l'Església. Sostenir una esperança provada és inherent a la seva missió. L'Església pot i ha de contribuir a sostenir aquesta esperança històrica perquè ha rebut de l'Esperit Sant un sediment ines-

gotable d'esperança escatològica que és capaç d'encendre les autèntiques esperances històriques.

Aquesta virtut teològica arrela en un sòl profund i específic. En la Creu i en la Resurrecció de Jesús, en efecte, totes les formes de mal i de pecat han estat radicalment superades. La força de la Creu i la Resurrecció estan vives com un ferment en el cor del món perquè la victòria bàsica de Crist es completi, pel seu Esperit, en la història. També en la història del nostre poble hi ha dipositat aquest ferment, que els creients hem d'activar mitjançant la pregària i el compromís per la pau.

1.3. *La intervenció de l'Església*

L'Església en el País Basc intenta complir aquesta missió. La paraula dels seus bisbes, generalment escoltada per nosaltres amb alleujament i amb respecte, invita netament i vívida els creients i aquells que vulguin escoltar-nos a mantenir una esperança radical que no promet seguretats, ni s'identifica amb l'optimisme, sinó que ofereix un fonament per continuar confiant en la pau futura. Adverteix respectuosament, però clarament, als principals responsables que llur deure consisteix no tan sols a no afeblir-la, sinó a reforçar-la a través de signes de distensió i d'apropament. La predicació dominical dels pastors de les nostres comunitats es fa sovint ressò d'aquesta crida episcopal. Els creients més motivats són conscients que, en el seu medi vital, han de ser *ambientadors* que fagocitin la mala olor de la desmoralització i de l'escepticisme i desprenguin la fragància de l'esperança.

2. OFERIR CRITERIS ÈTICS

La comunitat humana i cristiana del País Basc no necessita tan sols ànim per a la seva esperança, sinó que requereix també criteris ètics que l'ajudin a valorar adequadament la situació i l'estimulin vers un compromís lúcid i responsable. No tots aquests criteris tenen, però, el mateix calat. Cal subratllar-ne aquells que es refereixen als drets humans de les persones. Però al costat d'ells és obligat enunciar-ne d'altres que afecten els drets col·lectius.

El magisteri dels bisbes del País Basc ha recordat reiteradament tot al llarg d'aquests decennis els criteris morals següents.

2.1. Els drets humans de les persones

La nostra primera i més important afirmació proclama un sí rotund a la defensa de la vida humana i, en conseqüència, un no radical i total als assassinats que ETA ha comès. Sobrepassen els vuit-cents. Volem esperar que, després de tres anys d'absència, hagin desaparegut per sempre. Perquè, a més de violar el més sagrat dels deures, soscavaven els fonaments del sistema democràtic en eliminar físicament l'adversari polític. Contravenien, ultra això, l'exigència ferma de la immensa majoria dels ciutadans. Han destrossat nombroses famílies. Han creat por i neguit en les seves víctimes potencials. Han sembrat en la nostra comunitat desmoralització i desesperança. Han conduït els propis activistes a un atzucac. Han tacat la imatge pública del nostre poble. Han sigut un obstacle notable perquè els desacords polítics existents en la nostra societat es plateguessin correctament i s'abordessin serenament.

Aquesta severa valoració moral d'ETA és extensiva, en la deguda proporció, a totes aquelles persones i a tots aquells grups que han col·laborat en les accions terroristes o les han encobert i defensat. És també aplicable a la constel·lació de segrests inhumans i de dures extorsions econòmiques a empresaris i professionals. No són tampoc moralment admissibles els episodis, encara vigents, de la lluita al carrer, l'anomenada *kale borroka*.

Per altra banda, la reacció davant els assassins d'ETA no sempre ha eludit la resposta violenta i sagnant. Algunes fonts sostenen que van ser cinquanta-vuit les víctimes mortals produïdes pel GAL i pel Batallón Vasco-Español, sobretot entre l'any 1978 i el 1985. Aquests assassinats exigeixen una reprovació moral anàloga i el degut aclariment de llur autoria per tal que resplendeixi tota la veritat.

Les víctimes d'ETA són una greu interpel·lació a la nostra consciència moral. Informes solvents estimen que unes tres mil persones han patit la terrible urpada de la mort violenta i injusta d'un familiar. L'entera societat basca té davant d'ells un deure d'acompanyament, de suport, de compensació, de reparació. El respecte envers aquests morts ha de fer que governs i partits s'abstinguin de qualsevol utilització política del sacrifici de les seves vides.

El primat del dret a la vida està envoltat per una constel·lació de drets humans intangibles que en cap cas poden ser violats. Una persona, per molt culpable que sigui, mai no pot ser maltractada i encara menys torturada. No són fàcilment identificables ni quantificables molts d'aquests casos. Però

hom té l'evidència moral que no són en absolut imaginaris. La doctrina eclesial és molt severa respecte de la tortura; ha dit Joan Pau II que la doctrina eclesial «prohibeix la pràctica de la tortura fins i tot en el cas dels crims més greus [...]. [La tortura] envileix la dignitat de la víctima i del seu botxí.» L'Església en el País Basc ha reprovat públicament, en alguns casos de clara constància, aquesta pràctica inhumana, fins i tot a costa de ser acusada d'ambigüitat o de tebior. Tenim dret a esperar que aquesta pràctica hagi estat descartada definitivament.

Així, els poders públics tenen el dret i el deure de defensar la seguretat de tots els membres de la societat. En l'exercici d'aquesta tutela, han d'emerçar molta cura que ni les seves disposicions legals ni les seves decisions executives limitin més del que sigui estrictament necessari els drets i les llibertats públiques de cap ciutadà.

Entre nosaltres adquireix una especial actualitat la situació dels presos i dels seus familiars, que pateixen els efectes d'una dispersió que no és humana. Tampoc no ho és la prolongació desproporcionada de la pena de presó d'alguns reclusos, ni el criteri restrictiu amb què s'apliquen disposicions legals a presos malalts. Els criteris d'ètica penitenciària, alhora que defensen que la societat té el dret i el deure de protegir les víctimes potencials dels seus agressors, estableixen que a aquests —i menys encara a les seves famílies— no se'ls ha d'adscriure cap altra pena que la que es deriva necessàriament de la privació de llibertat. Cal que cap actitud *justiciera* enteli la noblesa d'una justícia humana. Seria reprovable qualsevol possible utilització política dels presos, sigui com a capital polític, sigui com a moneda d'intercanvi.

2.2. *Els drets dels pobles*

Les situacions de conflicte acostumen a perdurar en el món perquè els drets humans de les persones i de les col·lectivitats no són degudament respectats. Suposada la prioritat dels primers, cal també avançar en la identificació i la concreció dels segons. En el seu discurs a l'ONU l'any 1995, Joan Pau II invitava a «ponderar amb consciència serena els drets i les justes aspiracions dels pobles» (núm. 6). Exposava igualment «el fonament antropològic» de tals drets (núm. 7). Afirmava llur condició de veritables drets humans (núm. 8). N'enumerava, entre ells, «el dret a existir» (núm. 8) i sostenia que la definició concreta d'aquests drets «no és certament fàcil», però «resulta improrrogable si es volen evitar errors del passat i si es vol tendir a un ordre mundial just» (núm. 8).

Dos criteris complementaris i una òptica insistent han presidit tota la reflexió de l'Església en el País Basc durant aquest llarg període de trenta anys. Els criteris són la identitat específica i la solidaritat. Tots els pobles tenen el dret a mantenir la seva identitat i el deure de no ser insolidaris amb aquells altres pobles als quals estan vinculats per llaços de veïnatge, d'història compartida i d'intercanvi personal, cultural i econòmic.

En el cas del País Basc, no correspon a l'Església d'establir quins són els instruments necessaris per mantenir la seva identitat ni per articular la seva solidaritat. Les fórmules polítiques aprovades pels pobles són respectables i no s'han de modificar a la lleugera, si no és que ho requereixin raons greus de bé comú. Tanmateix, no tenen un valor absolut i intangible. Sempre que un model respecti els drets humans i s'implanti i es mantingui dintre de vies pacífiques i democràtiques, l'Església no pot ni sancionar-lo com a exigència de l'ètica, ni excloure'l en nom d'aquesta. En conseqüència, ni l'aspiració sobiranista, ni l'adhesió a un autogovern major o menor, ni la preferència per una integració més o menys estreta en l'estat espanyol són, en principi, per a l'Església dogmes polítics que requereixin un assentiment incondicionat. Cada ciutadà haurà de discernir quina és la fórmula política més justa i més favorable per a la pau i per a la cohesió social. No correspon a l'Església aquest discerniment.

2.3. L'ètica de la pau

Els dos criteris esmentats estan formulats des d'una òptica: la pau. Aquesta òptica ens ha portat a formular una ètica de la pau.

La pacificació del nostre país requereix, per suposat, la desaparició d'ETA. És insuficient la suspensió de les seves activitats. Però els problemes que cal resoldre per assolir la pau no s'acaben aquí. Per comprendre i esquivar les dificultats per aconseguir la pau en la nostra terra, cal enfocar correctament una altra realitat que ve de lluny. Tots els sondeigs revelen amb obstinada estabilitat la coexistència, en diverses proporcions, de sentiments d'identitat nacional totalment o parcialment contraposats i fins i tot conflictius. Els uns se senten només bascos; d'altres, només espanyols; uns altres, més bascos que espanyols; d'altres, igualment bascos i espanyols; uns altres, més espanyols que bascos; d'altres, finalment, només espanyols. Tots són ciutadans de ple dret en aquesta comunitat i han de ser respectats com a tals.

Aquesta pluralitat conflictiva d'identitats reclama que es trobi una fórmula de convivència en què cada un dels grups esmentats estigui disposat

a retallar pràcticament, en el si d'un debat, les seves aspiracions àdhuc legítimes, en nom d'una pau social que és un valor notablement més preciós i necessari que l'impossible compliment de totes les aspiracions de tots els grups. A *Votos para la paz*, la carta pastoral dels bisbes de Bilbao, Sant Sebastià i Vitòria, hi podem llegir: «En la casa comuna hem de cabre, estrenyent-nos, tots aquells que, per la paraula o pels fets, no s'autoexcloguin d'un projecte compartit.» Retallar no ha de significar necessàriament renunciar de manera definitiva. Cada formació haurà de veure quines retallades li exigeix el bé de la pau. Seria inadmissible que la fórmula fos fruit de l'amenaça de la força cega o dictada per l'imperi de la «lleï del més fort». La pau no admet aquesta mena de coaccions i tuteles.

Aquesta retallada resulta dolorosa per a tots els grups. Serà signe de grandesa d'ànim subordinar efectivament la pròpia política de partit al bé superior de la pau. Pot fins i tot ocasionar-los una minva de vots. Han de saber que l'anhel de pau d'aquella societat és, en una gran majoria de ciutadans, més viu i urgent que la consecució completa de les seves aspiracions.

A la llum dels criteris que acabem d'exposar, l'òptica de la pau, veritable preocupació del nostre ministeri pastoral, ens ha portat a formular l'ètica de la pau amb el lema: «Entre tots, pau per a tots»: tots els ciutadans i tots els grups estem invitats i moralment obligats a ser artífexs de la pau. No tan sols els polítics i els governants. També l'escola i la premsa, les institucions, els grups socials o la comunitat cristiana. Ningú no s'ha d'excloure, ni ha de ser exclòs, de l'edificació de la casa comuna mentre cerqui de debò construir i no pas destruir. Totes les sensibilitats polítiques són necessàries per a la pau, amb les seves diferències, tensions i contraposicions. El diàleg ha de convertir les llances en falçs i les espases en relles (*cf.* Is 2,1-4). I tots els ciutadans també estem cridats a ser beneficiaris; en comptes d'entestar-nos en projectes excloents, hem de tendir a un projecte integrador. La pau autèntica tendeix, per la seva pròpia dinàmica, a ser una pau per a tots.

3. REALITZAR ACCIONS I GESTOS PACIFICADORS

3.1. *És propi de la missió de l'Església*

La millor tradició profètica, de la qual és hereva l'Església, testifica que el gest i les accions no són un simple ornament de la paraula dels profetes, sinó un component essencial de llur missatge. Osees, Jeremies i Ezequiel en

són una mostra palmària. En el Nou Testament es manté que si alguns refusen el missatge de salvació, poden ser conquerits no amb paraules, sinó amb la conducta (cf. 1Pe 3,1).^{*} *Evangelii nuntiandi* subratlla en molts passatges el caràcter nuclear del testimoniatge cristià: «Per a l'Església, el primer mitjà d'evangelització consisteix en un testimoniatge de vida autènticament cristiana» (núm. 41). L'anunci de l'Evangelí es realitza amb obres i paraules (cf. Jm 2,12). «Si escolten qui ensenya, és perquè dóna testimoniatge» (Pau VI).

3.2. Alguns gestos i accions

L'Església ha rebut la missió de ser teixit conjuntiu en la societat. Malament podríem dur a terme aquest encàrrec si la nostra intervenció es reduís a la pura paraula aclaridora i esperançadora. Vet aquí algunes maneres de respondre a aquesta demanda del Senyor.

Hi ha un primer nivell a l'abast de pastors i fidels. Visitar els familiars dels assassins, dialogar amb sinceritat i mansuetud amb els qui dissenteixen, reclamar als polítics el primat de la pau sobre altres objectius o acompanyar les famílies dels presos són expressió del nostre desig pregon de pau i petites fites que anem posant en el camí vers ella. Aquests petits signes, si no són selectius i són nombrosos, sembren tota una *cultura de la pau*, i puc certificar que no discriminen pas i que són nombrosos.

Encara en aquest primer nivell, hauríem de consignar una iniciativa que lamentablement és tothora una realitat modesta, molt per sota dels nostres desigs. En la nostra Església de Guipúscoa conviuen creients que professen opcions políticament diferents. Ens atrevim a dialogar sobre elles entre nosaltres? No hauríem de practicar aquest diàleg amb assiduïtat, amb llibertat, amb esperit de concòrdia? Les nostres legítimes pertinences polítiques són per a nosaltres una cosa més determinant que la fe i la pertinença a la comunitat cristiana? Tenim tota l'autoritat moral que es requereix per reclamar als polítics que dialoguin si nosaltres mateixos no practiquem el diàleg? Desactivar mitjançant la paraula i l'escolta les càrregues de passió cega que tot sovint acompanyen les nostres opcions seria un exercici que

* Segons la Bíblia Catalana Interconfessional, edició de 1993, el verset sencer diu: «Vosaltres, mullers, estigueu sotmeses als vostres marits. Així, fins i tot si alguns refusen de creure en la Paraula, seran guanyats, sense paraules, per la vostra manera de viure, quan es fixin en el vostre comportament respectuós i cast.» (N. del T.)

anticiparia la reconciliació, tan necessària per a la nostra societat. Comprenc que aquest és un assumpte delicat, que pot obrir ferides en comptes de tancar-les. Però no val la pena intentar-ho? Doncs s'intenta. Alguns resultats són admirables, tot i que encara no prou abundants. Per por a les tensions, es difereixen les accions que poden dur-nos a la pau.

Les expressions eclesials públiques i multitudinàries a favor de la pau són un signe d'indubtable ressonància social. La pujada de joves i adults creients al santuari d'Urkiola i la marxa de molts milers de cristians guipuscoans a Aranzazu consoliden en els participants llur opció per la pau i transmeten a la societat un ressò públic d'aquesta opció. La trobada interdiocesana que va aplegar a les camps d'Armentia (Vitòria) cinquanta mil creients, va ser un esdeveniment fort en el qual varen ressonar les paraules de Joan Pau II llegides en èuscar: «*Pake zale, pake egile, pake eskale*» («Sigueu amics de la pau, constructors de la pau, orants per la pau»). Pregària, reflexió, comunió i missatge a la societat. Aquestes convocatòries majors van acompanyades d'una constel·lació d'altres de més modestes que es realitzen en àmbits més reduïts. La diòcesi de Guipúscoa té projectada una trobada oracional extraordinària i massiva la propera Quaresma en l'església episcopal.

En un registre més discret, tanmateix actiu, hem de consignar les converses dels bisbes amb les diferents formacions i sensibilitats polítiques. Estan encaminades a registrar la situació, a analitzar-la, a escoltar els interlocutors i a fer-se escoltar per ells. De vegades són un vehicle de demandes humanitàries que intentem atendre. Estan obertes a tots els responsables, per bé que malauradament no tots mostrin el mateix interès. Vull creure que són catalitzadors positius de l'itinerari cap a la pau. Ocupen una part gens menyspreable del nostre cervell. Tenim invertit en aquest quefer un notable capital afectiu.

4. EDUCAR PER A LA PAU

4.1. *La necessitat i les possibilitats*

Els especialistes en antropologia i els experts mundials en la temàtica de la pau coincideixen a afirmar que l'aspiració a la concòrdia i la tendència al conflicte coexisteixen en el cor humà com dos radicals irreductibles i enfrontats entre si, com els dos lleons de la porta de Micenes. Sociabilitat i agressivitat són dos components del psiquisme humà.

Aspirem a la concòrdia perquè necessitem els altres per a viure, per a sentir-nos segurs davant de la seva agressió, per a ser estimats, per a ser agregats a un grup, per a estimar. Però igual de connatural ens és l'agressivitat en forma de reserva cautelosa davant de competidors i d'invasors, en forma de cobdícia dels seus béns o de les seves qualitats, en forma de ressentiment per haver estat víctimes de l'agressió dels altres.

Contràriament al que hom acostuma a dir, l'agressivitat no és, en ella mateixa, una cosa negativa, asocial, destructora. És una energia bàsica necessària per a enfortir el nostre jo i defensar-lo de les agressions de l'entorn. Una persona sense agressivitat és com un organisme sense defenses. El món no és un pati d'escola d'ursulines. En moltes ocasions, s'assembla força a una jungla. El risc de l'agressivitat rau a degenerar en violència. El llindar entre l'agressivitat i la violència es traspassa quan envaïm per la força els drets dels altres. Aquesta proclivitat es reforça en un ambient individualista, injust, reivindicatiu i impacient. Ara bé, ni tan sols en aquest ambient la violència és una fatalitat. L'ésser humà no és genèticament violent, com va afirmar l'Escola Nova de Bovet. No naixem violents, sinó que ens hi tornem. En aquesta afirmació arrela la necessitat i la possibilitat d'una educació per a la pau, que consisteixi a encarrilar l'agressivitat adreçant-la a objectius socialment nobles i valuosos, i a enfortir la sociabilitat oferint-li motius, estímuls i solc per a la seva realització.

4.2. *Les tasques de l'educació per a la pau*

4.2.1. Humanitzar la càrrega passional de les opcions polítiques mitjançant el pensament crític

Amb una expressió inexacta però gràfica, cal *domesticar l'instint polític*. Domesticar no és pas afeblir, sinó canalitzar. Els sentiments i les actituds polítiques són energia «de bona família», però energia «radioactiva» que tendeix a tornar-se cega i violenta. Cal introduir una estructura racional en el si de les nostres opcions polítiques.

Una estructura com aquesta reclama, en primer lloc, un bon coneixement històric del nostre passat col·lectiu, per tal d'evitar-ne la mitificació o la devaluació. El meu poble no és ni el millor ni el pitjor dels existents. Per a estimar-lo especialment, m'és suficient saber que és el meu. L'estimo tal com és, amb les seves virtuts i els seus defectes. Aquest amor lúcida m'indueix a conrear-ne les virtuts i a reduir-ne els defectes.

L'estructura racional reclama, igualment, l'anàlisi rigorosa de la seva situació actual. Cal examinar amb lucidesa en què consisteixen el conflicte social, cultural i polític inherent a aquest poble i els obstacles que s'oposen a la seva superació. També cal discernir quines són les vies raonables i realment possibles. L'estructura racional postula, en fi, una formació politico-social bàsica. Ella ens ajuda a interioritzar les grans afirmacions de les ciències socials i polítiques.

Qui duu a terme avui aquesta tasca? Els partits polítics tenen massa pressa. L'escola descarta fàcilment aquesta àrea conflictiva o n'ofereix versions molt ideologitzades. És estrany que la joventut es debati entre el radicalisme d'una minoria i la indiferència d'una majoria? L'Església ha d'oferir aquesta formació als qui l'acceptin. Veurem en quina mesura l'està oferint.

4.2.2. Educar els nostres sentiments

La introducció de la clau racional no esgota el treball necessari. Cal asseure el món dels sentiments, tan imperiosos en les opcions polítiques. El fals sentiment de superioritat, el desmesurat sentiment de greuge o d'opressió i el ressentiment i l'odi acumulats per les agressions patides acostumen a ser molt freqüents i potents.

Vull subratllar, entre molts altres, dos sentiments positius necessaris per a la pacificació.

D'una banda, resulta vital per a la pau que tots els ciutadans bascos, encara que les opcions polítiques siguin diferents, tinguem, no només la consciència freda, sinó el sentiment càlid de pertànyer a un mateix poble, a una mateixa comunitat. A aquella terra, hi estem lligats per vincles d'extrema densitat. Allà resideix la nostra família, el nostre món d'amics, el nostre cercle principal de relacions. Allí han nascut i volen viure els nostres fills. Nostres són la natura, els recursos econòmics, els valors, la cultura i la identitat específica. Atès que són nostres, estem obligats a tenir-ne cura i a conrear-los per a nosaltres i per a les properes generacions. Podem tenir i tenim consciència exclusiva o compartida de pertànyer a aquest poble. Però no som pas dos pobles forçats a coexistir, sinó un sol poble. Som un poble plural. No podem transmetre als nostres fills la imatge d'un poble fragmentat.

D'altra banda, el sentiment de pertinença —sigui exclusiu, sigui compartit— a una mateixa comunitat humana desencadena un altre sentiment derivat, necessari per a la pau i la reconciliació: les diferències socials, culturals o polítiques, lluny de ser vistes com a limitacions, són sentides com a riquesa comuna. Llavors els ciutadans de parla castellana senten l'èuscar

com a patrimoni comú i es predisposen fins i tot a aprendre'l si els és possible. Els nascuts allí senten les singularitats aportades pels vinguts d'altres indrets com una cosa que, lluny de neutralitzar la identitat originària, l'enriqueixen en alguns aspectes. I si tot aquest apropament resultés avui encara prematur, prevalen si més no el respecte i l'estima de la diferència. Així la temptació d'imposar els uns als altres el que és específic d'un grup es dissipa o almenys es tempera sensiblement.

4.2.3. Il·luminar i enfortir la nostra sensibilitat ètica

Vet aquí un aspecte que és rellevant i interpel·lador per a l'Església. Una temptació molt estesa avui dia consisteix a expulsar la valoració ètica de molts camps del comportament humà (les relacions de justícia, la vida sexual, el tren de vida insolidari, l'aplicació de la investigació genètica, etcètera). Si més no, hom la margina a una modesta posició apendicular i secundària. També s'esdevé aquest fenomen en el món de la política. L'assoliment dels objectius es torna tan imperatiu que amb massa freqüència «tot s'hi val» per aconseguir-los. Nogensmenys, una política mancada d'ètica no pot edificar ni pacificar cap poble. L'ètica és la columna vertebral d'una política veritablement humana. Sense ètica, la política degenera en oportunisme i en corrupció. No parlo de qualsevol ètica. Tothom en té «la seva». Parlo d'una ètica racional coherent amb l'humanisme de l'Evangelí. Hem esbossat en el capítol segon els criteris ètics que ens semblen els més bàsics i més actuals.

4.2.4. Promoure actituds i comportaments pacífics i pacificadors

L'educació per l'acció és un contrastat procediment d'aprenentatge. Existeix una reciprocitat entre la conducta exterior i les actituds interiors. Les actituds generen comportaments; aquests, al seu torn, refluïxen sobre les actituds i les reforcen. Ens fem pacífics treballant per la pau.

Un d'aquests comportaments, transcendental per a la pau, és el *diàleg*. És la via imprescindible de la humanització i de l'enriquiment de totes les nostres relacions. És la via real de la superació dels conflictes. Així ho va dir Joan Pau II en el Jubileu dels polítics el novembre de 2000: «El diàleg es presenta com a instrument insubstituïble de tota confrontació constructiva, tant en les relacions internes dels estats com en les internacionals.» És notori el caràcter categòric de l'afirmació papal: «sempre», «imprescindible», «per a totes les confrontacions». La cultura del diàleg ha de substituir

i suplantar la cultura de la confrontació violenta. La renúncia al diàleg no resol els problemes, sinó que impulsa a cercar sortides violentes o de poder.

L'actitud dialogal no és pas una qualitat innata, sinó adquirida per l'educació. Aquest aprenentatge és un itinerari del *crit* a la *paraula*. El crit encara porta amb ell molt de material energètic no controlat. La paraula humanitza el crit, sense fer-li perdre la seva càrrega vital.

Dialogar no és claudicar. No suposa pas una renúncia a la pròpia visió, sinó una disposició a matisar-la amb altres visions diferents. No consisteix pas en una juxtaposició de monòlegs, sinó en una actitud de receptivitat, cercada amb la confiança en l'interlocutor. Tal confiança acostuma a ser, en moltes ocasions, fruit de l'exercici mateix del diàleg. No implica pas una voluntat d'encobrir les dissidències o d'ordir paranys per encerclar el dissident, sinó una lleialtat mútua. Requereix molta paciència. Reclama una voluntat d'acord amb la qual tothom deixa «pèls en la gatera».

El diàleg directe és molt més efectiu que l'intercanvi, sovint contraproductiu, de missatges a través del MCS.* En aquest diàleg no són pas les concepcions les que s'enfronten, sinó les persones les que es comuniquen cara a cara. L'experiència i les ciències humanes certifiquen que en el diàleg passa «alguna cosa més» que en un simple intercanvi de posicions o de fórmules d'apropament.

4.3. *L'Església del País Basc i l'educació per a la pau*

Sempre podem fer alguna cosa més per la pau i hem de fer-ho. En honor, però, a la veritat i a la justícia, cal dir que, sense negar les deficiències i les omissions, la nostra Església del País Basc ha exercit i segueix exercint una missió educadora intensa a favor de la pau. Alguns moviments pacifistes importants han nascut de grups cristians o s'han nodrit de molts afiliats creients. L'educació per a la pau i l'aprenentatge dels alumnes per superar els conflictes de forma no violenta són objectius molt subratllats en els col·legis de l'Església. Els grups d'adolescents i de joves reben en les parròquies i en les associacions una orientació semblant. Els creients practicants reben amb freqüència al llarg de l'any missatges episcopals o presbiterals que eduquen per a la pau. Els nostres secretariats socials ofereixen diagnòstics i criteris als seus grups, als seus subscriptors, als seus convocats i a l'opinió pública. El magisteri episcopal aprofita, en determinades ocasions, festivi-

* Òbviament, «Mitjans de Comunicació Social». (N. del T.)

tats de l'any per oferir el seu propi missatge. Les convocatòries públiques, diocesanes i interdiocesanes, també han tingut la seva ressonància educativa. Algun dia potser podrem fer balanç de la influència que els cristians han tingut en l'acceleració del lent i, tanmateix, real camí d'un poble a l'hora de reconèixer totes les dimensions del conflicte, d'empatitzar amb les víctimes de la confrontació, d'anhelar més ardentment la pau i de mobilitzar-se més activament al seu favor.

És, doncs, rigorosament fals i injust dir que l'Església en el País Basc sigui condescendent i tèbia en la recerca de la pau, en la condemna del terrorisme, en l'estimació de les seves víctimes. Malauradament, aquest és un error que ha fet fortuna en molts ambients. Seria penós que la difusió d'aquest error reduís les possibilitats reconciliadores de l'Església més enllà del cessament definitiu d'ETA.

5. PROMOURE LA RECONCILIACIÓ INTERPERSONAL I SOCIAL

5.1. *Les resistències a la reconciliació*

L'Església del País Basc sosté que la reconciliació és l'ànima de la pau, entesa en l'accepció més àmplia i rigorosa. Però entre nosaltres no tothom té una visió tan positiva de la reconciliació.

Alguns estimen que contravé a la *justícia*. És una injustícia social perquè no repara l'ordre moral violat i no tanca el camí a la repetició d'actes violents. És una injustícia personal contra les víctimes, la memòria de les quals no queda reconeguda. D'altres consideren que, tot i que tingui un valor religiós o sigui vàlida per a les relacions privades, no té sentit en la vida social. L'important és que quedin clares i fermes unes regles de futura convivència que evitin la resolució violenta dels conflictes i garanteixin els drets humans de tothom. No són pas excepcionalment escadussers els qui creuen que la reconciliació entre nosaltres és *impossible*, perquè reconciliar-se significa anar a l'arrel i sobre aquesta arrel s'aixequen concepcions ideològiques antagoniques i irreconciliables que cap grup abandonarà ni té per què abandonar. A molts dels qui estan marcat per la pèrdua de familiars molt propers en la confrontació, els sembla que la reconciliació és una *infidelitat* envers els seus. No falten tampoc, en fi, el qui la conceben com una *imposició* que els força a atorgar el perdó als seus agressors (és el cas d'algunes víctimes) o que els obliga a mode de venjança a passar a demanar perdó poc menys que per la plaça pública (és el cas d'alguns agressors).

5.2. *El concepte de reconciliació i la seva relació amb la veritat, la justícia i el perdó*

La reflexió teòrica i pràctica de la resolució pacífica dels conflictes ha elaborat un concepte de reconciliació purificat d'aquestes deformacions. Reconciliar-se no equival a iniciar una amistat. No és amnèsia respecte del passat, sinó memòria crítica sobre aquest. No és una obligació exigible a les víctimes i no és vehicle de cap esperit venjatiu.

Mirada positivament, la reconciliació és el procés en què les parts enfrontades deposen una forma de relació destructiva i sense sortida, i assumeixen una forma constructiva de reparar el passat, d'edificar el present i de preparar el futur.

Explicuem-ne algunes expressions clau. Una relació és tant més destructiva com més absolutitza la causa humana que persegueix. Reparar el passat no és pas oblidar-lo, sinó recordar-lo d'una altra manera. Això significa reconèixer que també existeix el sofriment de l'adversari, el seu punt de vista contrari, la seva història personal condicionant i, de vegades, quasi determinant. Això suposa l'autocrítica envers un mateix i l'empatia envers l'altre. Edificar el present significa arribar a la convicció que mai més no hem de tornar a caure —ni per acció ni per omissió— en una confrontació destructiva. Preparar el futur és arbitrar els mitjans i les actituds que impedeixin el retorn pervers del passat. Reconciliar-nos és acceptar-nos com a iguals, com a diferents, com a dotats d'una dignitat humana intangible.

La reconciliació està íntimament entrelaçada amb la veritat, amb la justícia i amb el perdó, per bé que no s'identifica plenament amb ells, sinó que els ultrapassa.

Ha dit Joan Pau II: «[La reconciliació,] lluny d'excloure la recerca de la veritat, l'exigeix. El mal infligit ha de ser conegut i, en la mesura del possible, reparat.» L'oblit no ha de convertir-se pas en memòria reprimida, font de malestar i de ressentiment. Si volem guarir la realitat que genera violència, haurem de desmuntar les idees que la justifiquen, els ambients que la propicien, les estructures que la perpetuen i les conductes que l'encarnen. Però cal desarmar i purificar el record per tal que no sigui ni un fantasma obsessiu, ni un arma llancívola venjativa, ni un sediment d'odi.

L'autèntica reconciliació és incompatible amb la injustícia. Les víctimes, totes les víctimes, tenen dret que se'ls faci justícia. La impunitat desacredita l'ordre moral i invita a noves transgressions. Al mateix temps, la reconciliació ajuda la justícia a no ser excessivament estricta ni rígida. Ha escrit Maritain: «La justícia sense la reconciliació és inhumana.» Ha d'anar, doncs, unida amb l'esperit de reconciliació per tal que no es converteixi en una

màquina freda de fer justícia. La pura justícia corre el risc de degenerar en una reivindicació paranoica.

Si admetre aquesta relació d'inclusió i de desmarcatge que la reconciliació té respecte de la veritat i de la justícia crea fortes reticències, el seu parentiu amb el perdó genera grans resistències. En un context de confrontació, el perdó és una proposta carregada de sospites. Nogensmenys, hom opera amb plenitud la reconciliació quan s'entrellacen el perdó demandat i el perdó ofert. El perdó inclou un gran valor antropològic en el pla de les relacions humanes interindividuals i socials. Jonan Fernández ha escrit: «Demandar perdó t'allibera, et reconcilia amb tu mateix, et permet d'acceptar-te com ets, t'allibera de la càrrega de la "falsa consciència". Perdonar t'allibera de les cadenes de la rancúnia, et desbloqueja per iniciar un nou camí.»

La noble valoració del perdó no és, segons molts autors, exclusiva del cristianisme, però ocupa en aquest un lloc central. Pertany a l'entranya del missatge de Jesús i al nucli de l'experiència que ell té de Déu. Jesús entén i sent Déu com a Déu del perdó, que s'avança al penediment del pecador, a la reparació de l'ofensa, al canvi de conducta (cf. Lc 15,11-31). Jesús reclama dels seus una actitud anàloga, tot establint el perdó ofert i demanat com a llei central en les relacions comunitàries (cf. Mt 18,21-33). En perdonar a la creu, trenca el cercle pervers pel qual la violència atreu necessàriament la violència i ens capacita perquè el trenquem també en les nostres pròpies relacions (cf. Lc 23,34).

L'excel·lència del perdó tan sols és comparable a la dificultat de perdonar i de demanar perdó enmig d'una confrontació com la nostra. Els murs aixecats són tan alts i les ferides causades són tan greus que una invitació prematura al perdó revela un desconeixement del psiquisme humà, de les lleis del dol, de la necessitat d'expressar els sentiments de rebel·lia i d'odi. No basta voler perdonar: cal poder-ho fer. Cap instància exterior pot exigir a les víctimes el perdó. Hem de contribuir tots perquè, enmig d'un cor desolat pel sofriment, sorgeixi la planta d'un perdó difícil però alliberador. Els agressors han de demanar perdó. Ara bé, cap instància ha d'imposar a aquests agressors, sovint habitats per un erroni sentiment d'innocència i per la convicció que la seva agressió era necessària, una petició de perdó imposada com un tràmit. En aquests casos, mentre no hagin dut a terme una elaboració personal i grupal laboriosa, haurem d'acontentar-nos que «els agressor hagin reconegut d'alguna manera la injustícia comesa i ofereixin garanties de modificar la seva trajectòria anterior», segons les paraules de R. Aguirre.

5.3. *L'aportació del missatge cristià*

La Revelació cristiana assumeix i enriqueix la concepció humana de la reconciliació. La idea apareix esbossada a l'Antic Testament (Os 2,4-3,5; Is 52,13-53,12). Tretze cops l'utilitza, més precisada, el Nou Testament. Els textos principals són paulins (Rm 5,10-11; 2Co 5,18-19; Ef 2,12-16; Col 1,21-22). En comentar-los, la teologia protestant subratlla la força reconciliadora de la mort de Crist; l'ortodoxa destaca el caràcter guaridor de la reconciliació; la catòlica, la seva virtualitat per fer-nos homes i dones nous.

Les grans línies del pensament paulí es poden formular de manera elemental i esquemàtica, gairebé simplista. El nucli n'és la reconciliació amb Déu. Tal procés no parteix de nosaltres; és Ell qui l'inicia i el suscita, Ell ens ha reconciliat amb si mateix. La nostra reconciliació originària i fonamental es realitza en el Misteri Pasqual de Crist. El Senyor ens reconcilia a través de mediacions reconciliadores. La reconciliació vertical amb Déu inclou també la reconciliació horitzontal que abat els murs antagònics. Dels agressors i els agredits, en fa una nova creació. És total en la dinàmica de la seva intenció i sempre és incompleta en la seva realització històrica.

5.4. *El quefer de l'Església*

L'Església porta en el seu codi genètic la vocació reconciliadora. Ha rebut de Jesucrist la missió d'actualitzar el Misteri Pasqual, que és, essencialment, Misteri de Reconciliació. Ell ha vinculat el ministeri apostòlic al ministeri de la reconciliació (2Co 5,20). Aquesta missió, però, no està pas circumscrita al ministeri apostòlic. Ha escrit Joan Pau II: «Tot batejat ha de sentir-se, en certa manera, “ministre de reconciliació”, ja que, reconciliat amb Déu i amb els germans, està cridat a construir la pau amb la força de la veritat i de la justícia.»

És una missió delicada. Els grups enfrontats apliquen el criteri de l'«amb mi o contra mi» i demanen adhesions al cent per cent. Exigeixen així posicions que l'Església no pot adoptar o silencis que no pot mantenir. Mai no fem ni mai no farem el suficient per una reconciliació que repari a totes les víctimes, que respecti la veritat i la justícia, que practiqui l'escolta i la compassió, que promogui l'aproximació, que propiciï el perdó. Sempre restarem en deute. Tenim algunes dificultats a l'hora d'apropar-nos a algunes persones i a alguns grups. Sabem que la doctrina límpida ha d'anar acompanyada de la misericòrdia, el destinatari exclusiu de la qual no és el sofrent innocent, sinó també el sofrent agressor. Creiem que hem de fer més en

l'exercici de la misericòrdia, i això ens obliga a una proximitat més gran respecte dels qui han estat ferits en la confrontació.

La missió reconciliadora ens insta, en primer lloc, a ser una comunitat reconciliada. En moltes ocasions, la línia divisòria entre les diverses sensibilitats enfrontades no passa per fora de les comunitats cristianes, sinó que les travessa. El silenci temorós o l'espurna del conflicte haurien de deixar pas al treball perquè la fe compartida sigui alguna cosa més decisòria i unitària que la diferència de sensibilitats.

Anunciar el Missatge de la Reconciliació és una altra de les nostres tasques. Se'ns invita a dir-lo sencer, sense ometre'n les implicacions per al nostre *avui* i el nostre *aquí*. Alguns aspectes seran aiguafort que irrita i que produeix dolor en les ferides encara no tancades.

La litúrgia de l'Església és una pedrera de rics recursos. És desitjable extreure de l'Eucaristia, del Sagrament de la Reconciliació, les seves potencialitats reconciliadores.

La cultura de la pau, tan demandada per Joan Pau II, haurà d'estendre's a totes les àrees de la vida, particularment a l'àrea de la pau social i política. El compromís eclesial en la seva gestació és ineludible.

Guarir les ferides acostuma a ser una tasca urgent en temps traumàtics. L'Església és samaritana per vocació: els creients som ferits que per l'acció del Senyor guarim també a través de les nostre pròpies nafres.

Tanmateix, segons diuen els analistes, ens trobem més en un temps per preparar la reconciliació que no pas per promoure-la directament i intensivament. Podrien generar-se curtcircuits.

Així, la diòcesi de Sant Sebastià ha organitzat un seminari d'un any de durada perquè un grup escollit i reduït de laics, religiosos i preveres prepari un pla que, degudament analitzat i aprovat pel bisbe, sigui el full de ruta diocesà per contribuir en el seu dia i per etapes a aquesta magna tasca de la reconciliació.

6. PREGAR PER LA PAU

6.1. *El significat de la pregària per la pau*

En poques àrees de la nostra vida col·lectiva experimentem tant la fragilitat dels nostres projectes i la inestabilitat de les nostres passes com en el camp de la pacificació. És un terreny volcànic, una matèria fàcilment inflamable. No és estrany, doncs, que bastants desesperin o, si més no, desistei-

xin. Han passat, en aquest punt, els temps de l'optimisme col·lectiu. Ara ens acompanya l'esperança provada i, en part, ferida. Els cristians sabem que la pregària, la flor i el fruit de l'esperança, se situa de manera connatural en el buit que hi ha entre l'optimisme presumptuós i el pessimisme desesperançat. Aquí ens hem de situar els creient, i des d'aquí hem de redoblar la pregària per la pau.

No es tracta, però, de declinar les nostres responsabilitats i abandonar-les, amb un providencialisme no pas exempt de mandra, «a les mans de Déu». Es tracta de reconèixer que el bé de la pau de la nostra societat és una gràcia que demanda el nostre enginy, la nostra tenacitat, la nostra competència, la nostra flexibilitat, la nostra altesa de mires, però que desborda les possibilitats reals recloses en aquest esforç nostre. Preguem, doncs, per la pau, perquè no n'hi ha prou amb tot el que puguem fer per ella i perquè no ens manqui l'alè i el coratge de comprometre'ns amb ella. Preguem per treballar més i millor per la pau. Preguem per expressar que entre aquest desig nostre i les nostres forces hi ha una desproporció que només la gràcia del Senyor pot compensar. Preguem per ser, amb l'Esperit, constructors de la pau. Preguar és el nostre compromís més específicament creient per complir aquest alt encàrrec del Senyor. En la pregària per aquesta greu necessitat evocuem espontàniament les paraules d'un himne de la litúrgia castellana: «Ens has deixat un camp de batalla i ens has dit: construïu la pau.»

6.2. *Els efectes de la pregària per la pau*

La pregària per la pau no només alimenta, sinó que sosté en qui prega l'esperança de pau. La planta de l'esperança és molt delicada i està bastant malalta en la nostra societat. Els cristians li hem d'insuflar l'alè que rebem justament en pregar per la pau. La pregària pacífica qui la practica, així com, segons sant Agustí, el cant pacifica els caminants. Un interior pacificat està preparat per ser pacificador.

La pregària ens ajuda a comprendre que la pau és «*gure nabia eta gure ezina*» («un voler i no poder»), com diu uns dels nostres poetes. Ens ajuda a prendre consciència de la desproporció entre el que demanem i el que podem: lluny de convertir-nos en Prometeus autosuficients, ens fa humils demandants.

La pregària eixampla la nostra paciència. Ens dona bufera per esperar sense desistir. La resistència és cabdal en un procés llarg i laboriós, amb els seus avenços i reculades. Pensem en Irlanda: allí hi ha hagut orants que han resistit. En conec personalment alguns.

La pregària estimula la nostra activitat i la nostra creativitat. La inquietud encesa en la pregària (que no és contradictòria amb la pau) ens porta al compromís actiu de la caritat. «La caritat és enginyosa», amb paraules de Pau VI. L'enginy vessat en el solc de la pau genera iniciatives que acaben aconseguint el que pretenen.

Així, doncs, no ens cansarem pas de repetir: «Senyor Jesús, que vingui a nosaltres la teva Pau.»

6.3. La pregària per la pau en l'Església del País Basc

No acostuma a mancar, en general, a les nostres eucaristies dominicals la pregària expressa per la pau d'aquest poble i per tots els pobles del món. No conec a Guipúscoa cap església que ometi en la pregària dels fidels la pregària per la pau. S'acostumen a prodigar durant tot l'any i arreu de la nostra geografia diocesana trobades oracionals amb aquesta noble intenció central. Els col·legis eclesials no s'obliden d'educar els seus alumnes en aquesta noble activitat. Les comunitats contemplatives, nombroses en aquesta diòcesi, són invitades a redoblar, unides a Maria, la seva intensitat orant en espera d'Aquell que és la nostra pau.

7. CONCLUSIÓ: OPTAR PER LA PAU

Les paraules amb què em dispo a concloure aquest text no són ni un resum ni un manifest. Són una simple declaració de les meves conviccions i actituds més rellevants. Són les següents.

La pau és l'objectiu prioritari d'aquesta societat. A ell se li han de subordinar altres objectius legítims i àdhuc saludables per al nostre país. És, doncs, necessari optar per la pau.

I optar per la pau significa no manipular-la posant-la al servei d'altres interessos. Ningú no ha de jugar amb la pau oferint-la a canvi d'un determinat model de país. Ningú no ha de retardar la pau a favor d'uns objectius electorals més immediats. A tota formació política se li demana avui la grandesa d'ànim necessària per estar disposada fins i tot a minvar per tal que pugui créixer la pau.

Optar per la pau comporta per a cadascuna de les opcions polítiques una disposició a retallar el projecte *particular* de país perquè en l'intercanvi pugui sorgir el projecte *compartit*. Cada partit té dret a mantenir i a defensar les seves propostes, però a cada moment les ha de sotmetre al bé superior

de la pau. Absolutitzar el propi projecte i defensar-lo com a inamovible en tots els seus punts no és una manera d'apropar-nos a la pau: és una manera d'allunyar-nos-en.

Optar per la pau significa encoratjar efectivament i netament el paper actiu del poble, subjecte bàsic i destinatari primordial de la pau. Quan hom l'anteposa a les diferents sensibilitats polítiques que hi ha en el seu si, aquest poble és una ajuda inestimable per obrir camins que un dia més o menys proper puguin conduir-nos-hi.

Optar per la pau implica oferir signes de distensió i d'apropament. Un suport net, decidit, sentit, efectiu i reparador a les víctimes és un postulat de la justícia, de la veritat, de la salut social i de la reconciliació. Una política penitenciària que permetés als presos complir la seva condemna més a prop del lloc d'origen comportaria, per exemple, un gest d'humanitat, sobretot per als seus pares i familiars.

Optar per la pau implica educar per a la pau especialment les joves generacions, suscitant en elles el pensament crític, la consciència ètica, la sensibilitat envers tota vida humana, el respecte al que és diferent, el sentiment de pertinença a un mateix poble plural i el compromís a favor de la reconciliació social.

Optar per la pau comporta per als creients pregar incessantment per ella, tot manifestant al Senyor les nostres dificultats en aconseguir-la i oferint-li les nostres mans per construir-la.

QUADERNS

ISBN 978-84-8297-995-3

9 788482 979953

fjm

**FUNDACIÓ
JOAN
MARAGALL**

CRISTIANISME I
CULTURA

Editorial Claret

